

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

BULLETIN

AUGUST 2021

VOL. 2 ISSUE 8

DANIEL KROUPA

MANŽELSTVO, RODINA, PARTNERSTVO

Manželstvo, rodina, partnerstvo

Daniel Kroupa

Daniel Kroupa (1949) je český filozof (žiak Jána Patočku), vysokoškolský pedagóg, komentátor a bývalý disident i politik. Esej bola pôvodne uverejnená v čísle 115 Revue Prostor (revueprostor.cz); v Bulletin IVPR ju publikujeme v skrátenej podobe s láskavým dovolením autora a Revue Prostor.

Manželstvo, rodina, partnerstvo

Spory o prijatie zákona umožňujúceho sobáše párov rovnakého pohlavia vrátane adopcií detí pred časom vo Francúzsku vyvolali stotisícové demonštrácie v uliciach. Médiá tieto kontroverzie popisovali spôsobom, ktorý poznáme z predchádzajúcich podobných prípadov a ktorý mnohí ľudia už považujú za samozrejmy. Na jednej strane stoja liberáli, usilujúci o rovnoprávne postavenie homosexuálov, a na strane druhej proti nim konzervatívci, podporovaní katolíckou cirkvou, ktorí si želajú obhájiť tradičné rodinné hodnoty. Stáva sa však, že práve v samozrejmostiach sa ukrývajú problémy. Preto nebude na škodu pozrieť sa na to, či to tak nie je aj v tomto prípade.

Má sa za to, že liberáli vyznávajú slobodu jednotlivca a presadzujú, aby štátna moc nepredpisovala spoločnosti žiadne morálne hodnoty, ale aby ponechávala na svojich občanoch, aby sami niesli zodpovednosť za svoje životy a za morálne pravidlá, ktoré ich utvárajú. Liberáli teda presadzujú i v etických otázkach rozhodovanie sa jednotlivcov podľa vlastného svedomia.

Konzervatívci naproti tomu zdôrazňujú, že i štát sa má opierať o morálne základy, a vnímajú ho ako inštitúciu, ktorej povinnosťou je vykonávať moc v súlade s morálnymi princípmi, na ktorých je treba budovať aj právny poriadok. To sa týka i právnej ochrany rodiny, založenej na manželstve muža a ženy, ktorej poslaním je výchova detí.

Konzervatívci považujú za povinnosť štátu neprijímať zákony, ktoré sú v rozpore s verejnou morálkou. Ale tá sa v čase mení, a to, čo platilo včera ako mravne neprípustné, je dnes v spoločnosti tolerované či dokonca akceptované. Verejnú morálku je možné prijateľným spôsobom cieľavedome ovplyvňovať formou verejnej debaty, v ktorej sa protivníci snažia jeden druhého presvedčiť argumentmi. Tak je to v tom lepšom prípade.

Kampane v médiách sa snažia jeden druhého ukričať – tie predstavujú horší prípad. A pouličné demonštrácie a pochody, v ktorých sa znesvárené tábory snažia vzájomne zastrašiť, sú prípad najhorší. Aj keď sa verejná debata môže zdať ako málo účinná, jej výsledky majú trvalejší význam než prejavy emócií a vášní v kampaniach. Podmienkou ale je, že verejná diskusia má povahu dialógu, teda spoločného hľadania pravdivej odpovede na položené otázky. Preto i v súčasnej diskusii o registrovanom partnerstve môže byť užitočné pozrieť sa na to, či predkladané dôvody pravidlám takého dialógu zodpovedajú.

Rodina, registrované partnerstvo a liberalizmus

Z pohľadu štátu je rodina privilegovaným spoločenstvom, ktorému štát poskytuje nielen právnu ochranu, ale aj rozmanité výhody, napríklad formou sociálnej podpory. Právnou podstatou rodiny je zmluva medzi mužom a ženou, teda manželstvo. Zmluvu podobnú manželstvu môžu uzatvárať aj páry rovnakého pohlavia; ak však nie je zákonom zavedené registrované partnerstvo či manželstvo nového typu, takýto zväzok nemá privilégiá rodiny.

Požiadavka na zrovnoprávnenie registrovaného partnerstva s rodinou môže znamenať dve veci: získať pre páry rovnakého pohlavia rovnaké privilégiá ako má rodina, alebo naopak, zobrať privilégiá rodine a postaviť ju na rovnakú úroveň ako ktorýkoľvek iný zväzok. Povedzme otvorene, že dôsledné v súlade s liberálnymi princípmi je len druhé riešenie. Dodajme taktiež, že sa hovorí hlavne o privilegovaní dvojíc, čo ponecháva v nerovnoprávnom postavení trojice a viacpočetné zväzky. Na to poukazujú predovšetkým stúpenca polyamorie. Argumentovať rovnoprávnosťou pre uznanie registrovaného, teda zvýhodneného partnerstva iba dvoch osôb je teda z ich hľadiska nedôsledné, pretože v skutočnosti ide o rozšírenie privilégií doterajšieho typu manželstva o jeden ďalší typ zväzku, zatiaľ čo tie iné typy zostávajú bokom.

Namiesto je otázka, či a prečo vôbec poskytovať niekomu v liberálnom štáte privilégiá. Každú výhodu, ktorú štát poskytuje jedným, ale druhým nie, je preto treba zdôvodniť. V prípade manželstva sa ako dôvod uvádzajú deti. Nový malý občan prichádza na svet bezmocný a bez starostlivosti a výchovy zo strany druhých ľudí proste zahynie. I stúpenec radikálne individualistického liberalizmu, podľa ktorého je vecou každého jednotlivca sa postarať sám o seba, musí pripustiť, že štát, v ktorom by sa ľudia dôsledne riadili pravidlom neposkytovať žiadne také výhody, môže postupne vymrieť.

Aby mala zmysel samotná existencia štátu a jeho trvanie, je nutné, aby povinnosť starať sa o deti bola uložená tým, ktorým sa narodili, alebo niekomu inému, alebo aby ju prevzal štát. V utopických kolektivistických ideológiách sa výlučná starostlivosť štátu o deti od narodenia až do smrti skutočne požaduje. O tých sa tu ale nepravme, pretože sú svojou podstatou antiliberálne. V ostatných prípadoch štát ponecháva starostlivosť o deti a ich výchovu rodine a ukladá jej pod hrozbou trestu povinnosť, aby ich nezanedbávala. V umiernenom liberálnom chápaní štátu sú privilégiá spojené s vytváraním podmienok pre to, aby občania túto svoju povinnosť mohli splniť. Môžeme sa spýtať, či by tí, ktorí požadujú podobné zvýhodnenie iných zväzkov, nemali tiež

uviesť, ktoré povinnosti ich zdôvodňujú. A či by naopak odporcovia partnerstiev osôb rovnakého pohlavia nemali zdôvodniť, ak je starostlivosť o deti dôvodom privilégií, prečo výhody nepriznať všetkým zväzkom, ktoré sa starajú o deti.

Konzervativizmus, sloboda a sekularizácia

Obráťme teraz pozornosť na katolícky konzervativizmus, ktorý býva s odporom proti registrovanému partnerstvu spájaný najčastejšie. Ak chceme porozumieť jeho slabším, je potrebné podať jeho výklad trochu dlhší. Tento konzervativizmus háji hodnoty popísané v sociálnom učení Rímsko-katolíckej cirkvi, ktorého zdrojom je Biblia, tradícia a teologické myslenie. Biblia obsahuje príbehy, v ktorých – podľa veriacich – dochádzalo k zjavovaniu Božej pravdy človeku, čo vyvrcholilo vo chvíli, keď sa zjavil samotný Boh v osobe Ježiša Krista. Tradícia zahŕňa skúsenosť kresťanského spoločenstva s uplatňovaním zjavenej pravdy v dejinách. Teológia potom predstavuje snahy kresťanských učencov zjavenú pravdu reflektovať, interpretovať a vyjadriť myšlienkovými prostriedkami rozmanitých filozofických smerov, predovšetkým platonizmu a aristotelizmu. Ich možnú syntézu formuloval Tomáš Akvinský, ktorého myslenie je v konzervatívnom katolicizme dodnes najplyvnejším, i keď nie jediným zdrojom teológie.

V dobách, keď celú spoločnosť tvorili kresťania, napríklad v európskom stredoveku, sa pokladalo za samozrejmé, že svetská moc, ktorá sa vo vnútri tejto spoločnosti formovala, musí byť podriadená normám, vyplývajúcim z kresťanskej náuky. Na Východe, v Byzantskej ríši, bol cisár dokonca hlavou cirkvi; avšak pod dohľadom patriarchov. Na Západe, kde došlo k oddeleniu svetskej a duchovnej moci, vládol cisár nezávisle na cirkvi, ale vo svojom zmýšľaní i jednaní bol povinný riadiť sa Božím zákonom. Symbolicky túto podriadenosť vyjadroval akt cisárskej korunovácie pápežom. Spojenie svetskej a duchovnej moci na Východe i na Západe predstavovalo najväčší odklon kresťanstva od Ježišovho posolstva, avšak dodnes ako ideál ovplyvňuje mentalitu nostalgických konzervatívov. Nemalo by však uniknúť našej pozornosti, že i v stredoveku panovalo medzi svetskou a duchovnou mocou napätie, v ktorom niektorí historici vidia pôvod obnovenia slobodného ducha západnej civilizácie.

Duch slobody sa ďalej rozvíjal vo vnútorných zápasoch vo vnútri kresťanstva, obzvlášť pod vplyvom protestantskej požiadavky slobody svedomia, a osvietenскеj požiadavky slobody vedeckého bádania a zmýšľania. Dôsledkom

týchto zápasov bolo taktiež zavedenie slobodného obchodu a podnikania i prijatie myšlienky prirodzených práv a slobôd jednotlivca. Tento vývoj vyústil v Amerike do presadenia nového usporiadania štátu, v ktorom je politická moc podriadená zákonu, ktorý ju voči občanom obmedzuje natol'ko, že „nesmie vydávať zákony, zavádzajúce nejaké náboženstvo, alebo zákony, ktoré by zakazovali slobodné vyznávanie nejakého náboženstva“ (Prvý dodatok Ústavy). Toto opatrenie nebolo namierené proti kresťanstvu, veď väčšina „otcov zakladateľov“ americkej ústavy boli kresťania (aj keď medzi nimi nechýbali ani slobodomurári), ale jeho cieľom bolo zabezpečiť „*dobro slobody pre seba i svoje potomstvo*“, teda aby každý mohol vyznávať svoj náboženstvo podľa svojho svedomia a zároveň žiť s druhými v mieri. V Európe sa tieto požiadavky formulovali ako odluka štátu a cirkvi či ako sekularizácia štátu. V ústavnej *Listine základných práv a slobôd* je to vyjadrené slovami, že štát „sa nesmie viazať ani na výlučnú ideológiu, ani na náboženské vyznanie.“

Je dobré si uvedomiť, že „sekulárny“ liberálno-demokratický štát nebol vytvorený na potlačenie kresťanských princípov, ale na ich naplnenie.

Niektorí katolícki konzervatívci však v sekularizácii štátnej moci vidia výsledok úsilia ateistov vytesniť náboženstvo z verejného života. Za Veľkej francúzskej revolúcie to tak skutočne bolo. V ostatných oblastiach euro-americkéj civilizácie však vývoj prebiehal odlišne. Niečo iného je totiž sekularizácia spoločnosti a sekularizácia štátu. Tá prvá je dielom novovekého osvietenského racionalizmu, tá druhá začala odbožštením kozmu a politickej moci už v staroveku v gréckom *polis* a v židovskom národe prorockým problematizovaním predtým posvätného majestátu kráľovskej inštitúcie. V modernej dobe poskytuje štát spoločnosti rámec, v ktorom slobodne súťažia rozmanité duchovné smery. V tejto súťaži sa vo väčšine európskych krajín kresťania stávajú menšinou. Ak sa chce niekto v tejto súťaži dovoliavať pre svoje náboženské či morálne presvedčenie podpory zo strany verejnej moci, mal by vždy uvážiť, či to neznamená požadovať útlak tých ostatných. A taký útlak by sa sotva dal zmieriť s princípmi kresťanskej morálky. Zdá sa, že niektorí cirkevní predstavitelia, dožadujúci sa zákroku štátu proti verejným prejavom toho, čo považujú za nemravné, si to príliš neuvedomujú. A neospravedlňuje ich ani skutočnosť, že sa ich liberálni odporcovia taktiež niekedy snažia využiť politickú moc na presadenie vlastných morálnych predstáv prostredníctvom zákonov.

Menšinové postavenie kresťanov a strata ich vplyvu na verejnú mienku vedie niektoré cirkvi a časť katolíckej cirkvi k tendencii uzatvárať sa do názorového ghetta a pestovať si mentalitu nepriateľského obkľúčenia. To ale môže byť

v rozpore s biblickou požiadavkou: „Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium.“ Nebolo by poctivejšie v tejto situácii, keby kresťania využili politickú slobodu na to, aby sa o svojej pravde v otvorenom dialógu snažili presvedčiť tých, ktorí sú ochotní ich vypočuť? Pozerať sa na sekularizovanú štátnu moc ako na niečo nepriateľského kresťanstvu nezodpovedá skutočnosti; veď práve ona taký dialóg umožňuje. Koniec koncov i podľa Tomáša Akvinského je hlavným účelom vládnej moci všeobecné dobro, a to spočíva predovšetkým v udržiavaní spoločnosti v jednote. Predpokladom takej jednoty je nastolenie a zachovávanie vnútorného mieru pomocou spravodlivého poriadku. Zatiaľ nikto nenavrhol lepší spôsob, ako taký vnútorný mier v nábožensky pluralitnej spoločnosti dosiahnuť, než prostredníctvom štátnej moci, ktorá zachováva slobodu pre všetkých, veriacich i neveriacich.

Cirkev, manželstvo a rodina

Vo veci sexuálnej morálky sa katolícke kresťanstvo rozchádza s väčšinovým názorom modernej spoločnosti. Hlavne preto, že proste odmieta samoučelné použitie sexu iba pre súkromné uspokojenie. Je však omylom, ktorého sa často dopúšťajú médiá, podozrievať cirkev z negatívneho vzťahu k sexualite. Tú v skutočnosti vníma úplne pozitívne: považuje sex za skutočné potešenie a radosť, ale jej pravé miesto vidí vo vnútri manželského vzťahu.

Manželstvo v tomto zmysle má byť založené na láskyplnom a zodpovednom vzťahu muža a ženy, podloženom trvalým zmluvným záväzkom. Manželstvo má byť taktiež otvorené prijatiu nového života, detí. Až v takomto vzťahu je, podľa cirkvi, sex vyjadrením vzájomnej lásky, vzájomným potešením a spoločnou radosťou manželov. Pod láskou kresťania chápu viac než iba sexuálnu príťažlivosť a jej sebecké uspokojenie. Je vzťahom, ktorý musí zahŕňať cit, rozum i vôľu. Láska teda nie je len momentálnym vzplanutím vášni, ale hlavne trvalou starostlivosťou o dobro druhého. Preto i v sexuálnom vzťahu ide predovšetkým o poskytovanie potešenia tomu druhému. V kontraste k tomuto chápaniu manželského života je potrebné vnímať, že v modernej spoločnosti, keďže stratila povedomie o vyšších hodnotách než je iba osobný pôžitok, sa často objavuje sklon vnímať druhého človeka len ako prostriedok na vlastné uspokojenie.

Je treba mať na pamäti, že východiskom kresťanského chápania lásky nie je ľudská láska, ale láska Božia. Nie *eros*, ale *agapé*. Vzorom je obeta božieho syna Ježiša Krista, ktorý z lásky k človeku a pre jeho vykúpenie zomrel na kríži.

Táto láska vo svojej dokonalosti spočíva v úplnom sa vydaní druhému či druhým. Apoštol Ján o nej hovorí: „Milovaní, milujme sa navzájom, pretože láska je z Boha, a každý, kto miluje, z Boha sa narodil a Boha pozná. Kto nemiluje, nepoznal Boha, pretože Boh je láska.“ (1 J 4, 7-8)

V tomto duchu vníma cirkev i manželstvo. „Boh, ktorý je láska, stvoril človeka z lásky a povolal ho, aby miloval. Keď stvoril muža a ženu, povolal ich k dôvernému spoločenstvu života a vzájomnej lásky... Manželské spojenie muža a ženy... je svojou prirodzenosťou zamerané na spoločenstvo a dobro manželov a plodenie a výchovu detí...“, píše sa v Katechizme katolíckej cirkvi. Manželstvo je jedinou sviatosťou, ktorú neposkytuje cirkev, ale udeľujú si ju, za asistencie cirkvi, manželia navzájom. A ako sviatosť je trvalým a výlučným putom. V krízovej situácii k platnému uzatvoreniu manželstva nikoho ďalšieho nepotrebujú. Dnes asi nikoho nenapadne, že by mal toto chápanie od snúbencov vyžadovať štát. Rovnako márne je vyvíjať tlak na cirkev, aby sa prispôbila reálnemu stavu súčasnej spoločnosti. Sotva niečo také môže urobiť bez toho, že by sa vzdala pilierov svojej viery.

Na otázku, či skutočne láskyplný vzťah môže vzniknúť i medzi osobami rovnakého pohlavia, nemôže cirkev odpovedať inak, než že môže. Ale dôvodom, prečo cirkev učí, že by jeho súčasťou nemal byť sex, je odkaz na jeho „prirodzený“ účel – plodenie detí. To ale nie je prejavom diskriminácie ľudí s inou sexuálnou orientáciou, pretože to samozrejme platí i pre mimomanželský sex heterosexuálny.

Rodinu ako láskyplné spoločenstvo muža a ženy považuje cirkev za prostredie, v ktorom je práve možné poskytnúť dieťaťu najlepšie podmienky pre jeho fyzický, duševný a duchovný rozvoj. Niečo také nedokáže poskytnúť ani najlepšia ústavná výchova, ktorá, i keď sa po fyzickej stránke o dieťa postará, nemôže si vytvoriť k dieťaťu i trvalý osobný vzťah naplnený láskou, aby mu pomohla nachádzať a rozvíjať jeho ľudské kvality. V tom je cirkev v zhode s významnými prúdmi vývojovej psychológie. A z toho taktiež odvodzuje svoje stanovisko k adopciám detí: prvoradý je záujem dieťaťa, a preň je vo všeobecnosti najlepším prostredím rodina.

Záver

Na záver musíme teda konštatovať, že stav argumentácie je z oboch hľadísk nedostatočný. Na liberálnej strane sa niektoré dôvody pre zrovnoprávnenie registrovaného partnerstva s manželstvom muža a ženy dostávajú do rozporu s liberálnymi princípmi. Konzervatívna obhajoba rodiny v modernej spoločnosti sa nestretáva s jej prevládajúcim porozumením svetu.

Ak by liberáli boli dôslední a konzistentní vo svojom chápaní morálne neutrálneho štátu, požadovali by v mene rovnoprávnosti, ako už bolo povedané, zrušenie privilégií rodiny a potom by ponúkli riešenie dôsledkov takého prístupu. Keď však volajú po zrovnoprávnení všetkých typov zväzkov, zamlčujú pri tom skryté predpoklady tejto požiadavky, vrátane toho, že štát i pre nich predstavuje morálnu autoritu, ktorú chcú využiť na presadenie vlastných morálnych predstáv. Tí, kto túto požiadavku predkladajú, sa potom sotva ubránia podozreniu, že toto úsilie je snahou využiť mocenskú mravnú autoritu štátu na donútenie konzervatívnej menšiny, aby prijala iné morálne presvedčenie. Čo by ale samozrejme bolo značne neliberálne.

Konzervatívci majú sklon obracať sa na morálnu autoritu štátu o pomoc, ktorú im v modernej dobe nemôže a nemá poskytovať. Nielen preto, že už nie sú väčšinou. Ved' aj za to, že sa môžu ako menšina tešiť z určitých práv, vďaka práve sekulárnej forme štátu. Dodajme, že liberáli, ktorí princíp sekulárnej formy štátu považujú za plne morálne neutrálne, sa mýlia. Morálnym základom liberálne demokratického štátu je práve ochrana práv a slobôd jednotlivcov a menšín. Práve tým dnes uskutočňuje kresťanské princípy a umožňuje kresťanom spolu s ostatnými slobodný život viery. Georg Wilhelm Friedrich Hegel sa rozhodne nemýlil, keď nazval kresťanstvo náboženstvom slobody. Zdá sa, že príliš mnoho kresťanov to stále ešte úplne nepochopilo.

Ďalšie informácie o IVPR získate na webových stránkach
www.ivpr.gov.sk

Vydáva Inštitút pre výskum práce a rodiny,
Špitálska 25, 27, 812 41 Bratislava
ivpr@ivpr.gov.sk, www.ivpr.gov.sk
NEPREDAJNÉ